

Ks. Andrzej Kiciński
KUL

**To co wydaje się krańcowo teoretyczne,
w rzeczywistości jest krańcowo praktyczne.
Teocentryzm w katechezie osób
z niepełnosprawnością intelektualną**

Katecheza osób z niepełnosprawnością intelektualną opiera się przede wszystkim na Piśmie Świętym, które uczy, że każdy człowiek został stworzony „na obraz Boży” (Rdz 1,27) i jest zdolny do poznania oraz miłowania swego Stwórcy (por. KDK 12). Termin *katecheza* pochodzi od greckiego czasownika *katecheo*: *wołać z góry*, ale również: *wywoływać echo*. Katecheza osób z niepełnosprawnością intelektualną jest trudnym wyzwaniem wywołania echa słowa Bożego: „A Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre” (Rdz 1,31)¹.

Współczesne dokumenty Kościoła podkreślają, że katecheza jest pogłębionym przekazem orędzia zbawienia. Zawiera trzy elementy harmonijnie powiązane ze sobą: biblijny (katecheza przekazuje orędzie Boże), teologiczno-doktrynalny (pogłębia je refleksją teologiczną) i egzystencjalny (adresuje je do człowieka). Jan Paweł II definiuje katechezę następująco:

¹ Zob. A. Kiciński, *Katecheza osób z niepełnosprawnością intelektualną w Polsce po Soborze Watykańskim II*, Lublin 2007, s. 22.

„Katecheza jest wychowaniem w wierze dzieci, młodzieży i dorosłych, a obejmuje przede wszystkim nauczanie doktryny chrześcijańskiej, przekazywane na ogół w sposób systematyczny i całościowy, dla wprowadzenia wierzących w pełnię życia chrześcijańskiego” (CT 18). Podstawowym celem katechezy jest komunია z Jezusem Chrystusem (por. CT 5; KKK 426; DOK 80).

Współczesna katecheza podkreśla tajemnicę osoby i przeciwstawia się wielorakim postaciom przemocy, której poddawana jest osoba ludzka. Magisterium Kościoła wyraża przekonanie, że „istota ludzka, jeśli nie jest uznana i kochana na miarę jej godności żywego obrazu Boga (por. Rdz 1,26), narażona jest na najbardziej upokarzające i wynaturzone akty uprzedmiotowienia” (ChL 5). Uwypuklenie mocy Słowa Bożego w katechizacji doprowadziło do stwierdzenia, że każda osoba, niezależnie od jej ograniczeń, jest zdolna do relacji z Bogiem (por. DOK 189). Człowiek postrzegany w tej relacji ukazuje prawdę, że to on sam, z wszystkimi swoimi słabościami, jest największą wartością. W Bogu każdy człowiek odkrywa swoją istotę, swoje życie, prawa i obowiązki oraz przeznaczenie. Tajemnica człowieka pozostaje złożona, ale rozjaśnia się w relacji do Trójcy Osób Bożych².

Sama idea chrystocentryzmu nie wystarcza w katechezie i chrześcijańskim wychowaniu. Musi ona być uzupełniona o ideę teocentryzmu. Chrystocentryzm każdej formy katechezy jest zarazem ewangeliczny i trynitarny. Wewnętrzna struktura katechezy ma wymienione aspekty, które zamykają się w wyrażeniu: „Przez Chrystusa do Ojca w Duchu Świętym” (OIK 41). Współczesne dokumenty wskazują na podstawowe znaczenie czterech Ewangelii, które mają strukturę katechetyczną i znajdują się zawsze w centrum orędzia głoszonego na katechezie (por. DOK 98). Polecają one, aby głoszenie Chrystusa otwierało na prawdę o Bogu Trójjedynym, gdyż Chrystus stale odnosi się do Ojca, którego jest Jedynym Synem, i do Ducha Świętego, którym jest namaszczone (por. DOK 99). Brak uwzględnienia trynitarnego orędzia ewangelicznego w różnych formach katechezy prowadzi do utraty istoty chrześcijańskiego przesłania. Katecheza zobowiązana jest postępować według pedagogii Jezusa w Jego objawieniu Ojca, samego siebie jako Syna, i Ducha Świętego. Ponadto zobowiązana

² Zob. K. Gózdź, *Teologia człowieka. Z najnowszej antropologii niemieckiej*, Lublin 2006, s. 483-496.

jest do ukazania wewnętrznego życia Boga, Jego zbawczych dzieł dokonanych dla człowieka. Dokumenty wskazują na analogię między relacjami Osób Boskich a relacjami ludzkimi; osoby przedstawiają siebie poprzez swoje czyny – im bardziej je znamy, tym lepiej rozumiemy (por. KKK 236). Dla katechezy osób z niepełnosprawnością intelektualną istotne jest przyjęcie prawdy, że wewnętrzny byt Boga objawionego przez Jezusa, Boga jedynego w swej naturze i troistego w osobach, powinien mieć swoje odzwierciedlenie w życiu człowieka. Aby przekazywać tę prawdę, nie należy wprowadzać jakichś abstrakcyjnych terminów, trudnych do przyjęcia dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, lecz trzeba wskazywać, że człowiek stworzony na obraz Boga, który jest komunią osób, został powołany do tego, by tworzyć wspólnotę braterską złożoną z dzieci tego samego Ojca, równych w godności osobowej, bez względu na niepełnosprawność fizyczną, umysłową czy inne braki. Konsekwencje ludzkie i społeczne tej chrześcijańskiej koncepcji są znaczące. Kościół, wyznając wiarę w Tróję Świętą i głosząc ją światu, uważa się za wspólnotę zjednoczoną jednością Ojca i Syna, i Ducha Świętego (por. DOK 100).

1. Katecheza ukazaniem drogi przez Chrystusa do Ojca w Duchu Świętym

Według Magisterium Kościoła każda forma katechezy powinna mieć strukturę teocentryczno-trynitarną: przez Chrystusa do Ojca w Duchu Świętym. Chrystocentryzm katechezy na mocy jej wewnętrznego dynamizmu prowadzi do wyznania wiary w Boga: Ojca, Syna i Ducha Świętego.

„Ogólna Instrukcja Katechetyczna” określa tę drogę wiary następująco: „Przez Chrystusa: cała ekonomia zbawienia czerpie swój sens ze Słowa Wcielonego, którego nadejście przygotowała, które Królestwo na ziemi – po Jego śmierci i zmartwychwstaniu – przedstawia i wypełnia aż do Jego powtórnego chwalebnego przyjścia, które doprowadzi do pełni dzieła Boże. W ten sposób tajemnica Chrystusa naświetla całą treść katechezy. Różne elementy – biblijne, ewangeliczne, kościelne, a nawet ludzkie i kosmiczne – które winna przejmować i wyjaśniać formacja katechetyczna, muszą być odniesione do Wcielonego Syna Bożego.

Do Ojca: ostateczny cel Wcielenia się Słowa i całej ekonomii zbawienia sprowadza się do tego, aby wszyscy ludzie zostali doprowadzeni do

Ojca. Ponieważ katecheza ma dopomagać do coraz głębszego zrozumienia zamiaru miłości Ojca Niebieskiego, stąd jej celem winno być wykazanie, że istotny sens życia polega na poznaniu i uwielbieniu Boga, wypełniając Jego wolę, zgodnie z tym, co Chrystus uczył i pokazał nam przykładem swego życia, oraz na osiągnięciu życia wiecznego.

W Duchu Świętym: poznanie tajemnicy Chrystusa i droga do Ojca dokonują się w Duchu Świętym. Z tego powodu, wykładając treść chrześcijańskiego orędzia, trzeba zawsze naświetlać obecność Ducha Świętego, dzięki której ludzie są ustawicznie skłaniani do nawiązywania wspólnoty z Bogiem i ludźmi i do wypełniania swoich zadań” (OIK 41).

Warto podkreślić, że jeżeli katecheza osób z niepełnosprawnością intelektualną czy też skierowana do innych adresatów nie uwzględnia wspomnianych trzech elementów lub nie żyje tą prawdą, to chrześcijańskie orędzie może zatracić właściwy sobie charakter.

Zbigniew Marek, podejmując refleksję nad znaczeniem przekazywanej tajemnicy Boga, który objawił się człowiekowi jako Ojciec, Syn i Duch Święty, a więc jako Trójosobowy Bóg, wskazuje, że treścią tej refleksji jest osoba Boga, który pozostawił człowiekowi znaki swej obecności i swego działania w świecie. Istotne dla katechezy jest rozpoznawanie obecności Boga w życiu człowieka i całego świata połączone z prawdą, że Bóg darzy stworzenie miłością także wtedy, gdy ono ją odrzuca i nie odwzajemnia się miłością. Doświadczenie Trójosobowego Boga, który w osobie Syna Bożego i mocą Ducha Świętego ukazuje pełnię swej miłości, daje katechizowanym moc do życia z Nim we wspólnocie³.

Także taka specyficzna katecheza, jaką jest katecheza osób z niepełnosprawnością intelektualną, jasno wykazuje ściśle powiązanie tajemnicy Boga i Chrystusa z egzystencją i ostatecznym celem człowieka, dynamizm bowiem Objawienia Bożego nadal trwa w Kościele. Katecheza jest jedną z form urzeczywistniania Objawienia, nie jest ona bowiem tylko sumą prawd do przekazania, nie chodzi w niej tylko o zdobycie wiedzy o historii religii, ale jest ona zgłębianiem treści wiary zawartych w Słowie Boga objawiającego⁴.

³ Zob. Z. Marek, *Podstawy i założenia katechetyki fundamentalnej*, Kraków 2007, s. 47-49.

⁴ Zob. Jan Paweł II, *Katecheza systematyczna rodzi się z wiary i służy wierze* (19.12.1984 r.), w: tenże, *Wierzę w Boga Ojca Stworzyciela*, (red. S. Dziwisz, J. Kowalczyk, T. Rakoczy), Città del Vaticano 1987, s. 19.

Katecheza nie jest również przekazywaniem pewnej sumy prawd z pokolenia na pokolenie. Istotą jej jest dążenie do osiągania pełni prawdy Bożej, ciągłego jej zgłębiania, coraz lepszego rozumienia i doskonalszego wyrażania (por. KO 8). Katecheza jako posługa Słowa odkrywa jej kolejną fundamentalną cechę, jaką jest znaczenie zbawcze i antropologiczne, gdyż przekazuje człowiekowi orędzie zbawienia i wyzwolenia. Słowo Boga jest tym orędziem. W swoim głębokim zamyśle jest Ono zawsze Ewangelią, Dobrą Nowiną (por. DOK 101), Słowem, które przyobiekło się w kształt ludzkiego życia⁵.

W świetle powyższych rozważań dla katechezy osób z niepełnosprawnością intelektualną ważna jest specyfika posługi polegająca na zaangażowaniu serca człowieka. Tadeusz Panuś zauważa, że to zadanie, odnoszące się do wszystkich adresatów katechezy, jest możliwe do zrealizowania przez ukazywanie Boga przychodzącego do człowieka, Boga do tego stopnia stojącego po stronie człowieka, że w jego obronie Jezus Chrystus oddał na krzyżu swoje życie, a w swoim Zmartwychwstaniu obudził w nim nową nadzieję⁶.

2. Katecheza ukazywaniem tajemnicy Boga przychodzącego do człowieka

Dokumenty katechetyczne podkreślają, że nie można oddzielać celu teocentryczno-trynitarnego ekonomii zbawienia od jej przedmiotu. Katecheza wzywa bowiem do tego, by każdy człowiek wyzwolony od grzechu i jego skutków upodobił się – na ile to możliwe – do Chrystusa. Zarówno Wcielenie Słowa Bożego, jak i każda prawda zostały objawione ze względu na ludzi i nasze zbawienie (por. OIK 42). Katecheza ukazuje tajemnicę Boga Trójjedynego, który ciągle przychodzi do człowieka i pomaga mu odkryć jego powołanie.

Nauczanie Kościoła podkreśla, że katecheza powinna pomóc człowiekowi zrozumieć jego życie, także człowiekowi z niepełnosprawnością intelektualną. Katecheza, jak również cała działalność ewangelizacyjna, odpowiada na najistotniejsze pytania, które wcześniej czy później się pojawiają:

⁵ Zob. tamże.

⁶ Zob. T. Panuś, *Zasada wierności Bogu i człowiekowi i jej realizacja w polskiej katechizacji*, Kraków 2001, s. 189.

Skąd wywodzi się człowiek? Dlaczego istnieje? Jaka jest jego relacja z Bogiem i światem niewidzialnym? Jak ma postępować, aby osiągnąć cel swojego życia? Dlaczego poddany jest cierpieniu i śmierci i co jest jego nadzieją?⁷. Istotne jest, że katecheza, która stara się odpowiedzieć na te pytania, wyjaśnia je nie na podstawie osobistych poszukiwań, lecz dzięki prawdzie przekazanej ludzkości przez Trójjedynego Boga. Katecheza, chociaż zawsze uwzględnia ludzką stronę problemów, to jednak nigdy nie ogranicza się do refleksji o charakterze ludzkim ani do podawania jedynie tego, co tylko wprowadza w Objawienie. Celem katechezy jest przybliżenie do prawdy objawionej, bez uszczuplania jej i ograniczania. Wkłada ona wiele wysiłku, aby dostosować swoje nauczanie do możliwości odbiorców, lecz nie uzurpuje sobie prawa do ukrywania czy przemilczania części prawdy, którą sam Bóg zechciał objawić ludziom⁸. Jest to trudne wyzwanie, dlatego trzeba uformować katechetów, którzy będą świadomi, że posłani przez Kościół, nie mówią oni od siebie, lecz stają się głosem Chrystusa wprowadzającym katechizowanych we wspólnotę z żywym Bogiem⁹.

Istnieje zbieżność między Słowem Boga i egzystencją człowieka. Objawione tajemnice mają znaczenie egzystencjalne i historyczne, a całe istnienie może być oświecone objawionym orędziem¹⁰. Źródłem katechezy jest Pismo Święte, będące również księgą Boga o człowieku, do którego On wciąż przychodzi. U podstaw katechezy leży zawsze prawda, która podkreśla, że Bóg objawia się nie dla siebie, lecz dla nas, nadając sens ludzkiej egzystencji. Katecheza stara się zrozumieć, jakie znaczenie ma Chrystus dla naszego codziennego życia, i doświadczyć Jego obecności.

⁷ Zob. Jan Paweł II, *Katecheza przekazem objawionego Słowa Bożego* (9.01.1985 r.), w: tenże, *Wierzę w Boga Ojca Stworzyciela*, s. 21.

⁸ Zob. tamże, s. 22.

⁹ Również do katechetów można odnieść słowa kard. J. Ratzingera: „Jednocześnie musimy jednak pamiętać także o tym, że sam Jezus nie mówił «we własnym imieniu» (J 5,43; por. 7,16). Jego «Ja» jest całkowicie otwarte na «Ty» Ojca; nie pozostaje w sobie, lecz wprowadza w dynamizm relacji trynitarniej. Dla chrześcijańskiego głosiciela znaczy to, że nie mówi on od siebie samego, lecz staje się głosem Chrystusa, tak żeby pozostawić miejsce samemu Logosowi, a przez wspólnotę z Człowiekiem Jezusem wprowadzać we wspólnotę z żywym Bogiem”. (J. Ratzinger, *Kościół. Pielgrzymująca wspólnota wiary*, (red. S. O. Hom, V. Pfnür), Kraków 2005, s. 145..

¹⁰ Zob. J. Kudasiewicz, *Wymiar biblijny*, w: *Podstawowe wymiary katechezy*, (red. M. Majewski), Kraków 1991, s. 12.

Katecheza głosi, że Bóg Ojciec jedna nas z sobą przez swojego Syna Jezusa Chrystusa, a Duch Święty nami kieruje. Jako przekazywanie tej tajemnicy, katecheza jest słowem żywym wiernym Bogu i człowiekowi¹¹. Dzięki swej łasce Bóg jest blisko każdego człowieka. Najgłębszy sens ludzkiej egzystencji został nam objawiony w Jezusie z Nazaretu i odtąd każde konkretne człowieczeństwo jest miejscem objawienia i łaski¹². Tę prawdę podkreśla uroczyste stwierdzenie Soboru Watykańskiego II: „Radość i nadzieja, smutek i trwoga ludzi współczesnych, zwłaszcza ubogich i wszystkich cierpiących, są też radością i nadzieją, smutkiem i trwogą uczniów Chrystusowych, i nie ma nic prawdziwie ludzkiego, co nie miałooby oddźwięku w ich sercach. Ich bowiem wspólnota składa się z ludzi, którzy zjednoczeni w Chrystusie są prowadzeni przez Ducha Świętego w swym pielgrzymowaniu do Królestwa Ojca i przyjęli orędzie zbawienia, aby przedstawiać je wszystkim. Z tego powodu czuje się ona naprawdę ściśle złączona z rodzajem ludzkim i jego hierarchią” (KDK 1).

Punktem wyjścia dla posoborowej katechezy są aktualne problemy ludzkie i ukazanie ich specyfiki zależnej od warunków życia konkretnej grupy społecznej. Katecheza podkreśla zgodność postępu z planem stworzenia, ukazuje rzeczywistość Trójjedynego Boga również w wartościach stworzonych (por. DA 7). Katecheza jest służbą na rzecz pełnego zrealizowania się człowieka i ma charakter edukacyjny oraz humanizujący. Jako przekaz wyzwalaającego Bożego orędzia nie ogranicza się ona do zajmowania tylko religijnym aspektem egzystencji, lecz dotyczy całego życia człowieka, przekazując w pełnym wymiarze Dobrą Nowinę, przez co staje się znaczącą pomocą dla życia. Trzeba również podkreślić, że dzisiaj nie przeciwstawia się katechezy wychodzącej od życia katechezie tradycyjnej, która jest doktrynalna i ma swoje określone drogi oraz strukturę (por. OIK 46).

We współczesnej katechezie osób z niepełnosprawnością intelektualną chodzi o człowieka w całej jego prawdzie, w pełnym jego wymiarze. W myśl słów Jana Pawła II „nie chodzi o człowieka «abstrakcyjnego», ale rzeczywistego, o człowieka «konkretnego», «historycznego». Chodzi

¹¹ Zob. Orędzie Synodu Biskupów do Ludu Bożego: współczesna katecheza zwłaszcza dzieci i młodzieży, w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, (red. W. Kubik), t. 2., Warszawa 1985, nr 7.

¹² Zob. M. Czajkowski, *Biblia – katecheza – życie*, w: „Katecheta” 28(1984), nr 4, s. 165.

o człowieka «każdego», każdy bowiem jest ogarnięty Tajemnicą Odkupienia i w tej Tajemnicy Chrystus z każdym zjednoczył się raz na zawsze. Każdy człowiek przychodzi na ten świat, poczynając się w łonie matki, i jest z tej właśnie racji powierzony trosce Kościoła, która dotyczy całego człowieka, równocześnie jest ona na nim skoncentrowana w szczególny sposób. Przedmiotem tej troski jest człowiek w swojej jedynej i niepowtarzalnej rzeczywistości człowieczej, w której trwa niczym nienaruszony «obraz i podobieństwo» Boga samego (por. Rdz 1,27). Na to właśnie wskazuje również Sobór, gdy mówiąc o tym podobieństwie, przypomina, że człowiek jest «jedynym na ziemi stworzeniem, którego Bóg chciał dla niego samego». Człowiek tak jest «chciany» przez Boga, jak został przez Niego odwiecznie «wybrany», powołany, przeznaczony do łaski i do chwały – to jest właśnie człowiek «każdy», najbardziej «konkretny» i najbardziej «realny»: człowiek w całej pełni tajemnicy, która stała się jego udziałem w Jezusie Chrystusie i nieustannie staje się udziałem każdego z tych czterech miliardów ludzi żyjących na naszej planecie, od chwili, kiedy się poczynają pod sercem matki” (RH 13).

Jednym z głównych celów katechezy osób z niepełnosprawnością intelektualną jest pomoc człowiekowi, by bez względu na jego ograniczenia mógł on w pełni zrealizować swoje życie, by odpowiedział na apel ze strony Boga i na powołanie¹³. Katecheza musi ukazywać jasno, że wiara w Boga i zbawienie ofiarowane w Jezusie Chrystusie dają każdej osobie możliwość prowadzenia życia napelnionego sensem. Nie może to omijać osób z niepełnosprawnością intelektualną. Katecheza ukazuje, że tajemnica każdego człowieka wyjaśnia się w tajemnicy Słowa Wcielonego (por. KDK 22). W kulturze, w której człowiek oceniany jest na podstawie zaradności i wydajności, z wielu stron jawią się zagrożenia dla życia każdej osoby, tym bardziej niepełnosprawnej, przez co coraz bardziej ujawnia się egzystencjalne znaczenie głównego przesłania Ewangelii. Stąd podkreśla się to egzystencjalne i życiowe tchnienie katechezy, które zbyt często było traktowane jako nieobecne, wyizolowane z życia, niedotykające fundamentalnych problemów człowieka, jego indywidualnego i społecznego sposobu funkcjonowania. Katecheza niesie znaczące przesłanie, ukazuje, że osoby z niepełnosprawnością intelektualną są naszymi braćmi i siostrami, a nie tylko tymi, którzy potrzebują opieki.

¹³ Zob. H. Bissonnier, *La tua parole è per tutti. Catechesi e disabili*, Bologna 1998, s. 11.

Katecheza powinna odznaczać się wiarygodnością, aby osoby z różnymi niepełnosprawnościami nie czuły się obco we wspólnym domu, jakim jest Kościół. Zadaniem katechezy jest rzeczywiste włączenie tych osób we wspólnotę wierzących, pozwalające im czuć się jej pełnoprawnymi członkami. Katecheza ma swój znaczący charakter, ponieważ nie traktuje żadnego deficytu jako dramatu czy sytuacji nienormalnej, lecz ukazuje je jako stan słabości, który jest dla społeczeństwa chrześcijańskiego i świeckiego próbą jego wiary i człowieczeństwa¹⁴.

Celem katechezy, tak jak każdej posługi w Kościele, jest zachowanie dynamicznej spójności między tajemnicą Odkupienia a życiem każdego człowieka (por. RH 22). Znaczącym rysem katechezy jest właśnie to, że w samym jej sercu znajduje się Słowo Boże oświecające ludzkie życie. Zadaniem katechezy jest pomoc każdemu człowiekowi, aby odczytał swoje cierpienia i nadzieje w świetle tego Słowa¹⁵. Wymiar antropologiczny w katechezie osób z niepełnosprawnością intelektualną ma właśnie taki charakter. Trzeba jednak uważać, aby przez skoncentrowanie się na problemach konkretnego człowieka nie ulec pokusie zredukowania przekazu o Objawieniu. Praktyka katechetyczna wykazała, jak łatwo jest powierzchownie interpretować wiele sytuacji. Niemniej współczesne dokumenty katechetyczne doceniają ten wymiar katechezy, który jest mocno osadzony w samej naturze Boga. Każdy model nauczania powinien charakteryzować się przede wszystkim żarem ewangelicznym na wzór katechezy Jezusa Chrystusa, który przyszedł, aby wszyscy poznali pełnię Objawienia Bożego¹⁶.

Przez wiele lat Słowo Boże odgrywało rolę służebną wobec katechezy. Dla większości osób książką służącą do kształtowania wiary był katechizm, podający prawdy w definicjach i sformułowaniach teologicznych. Przed II wojną światową pojawiła się nowa orientacja odnośnie do katechezy biblijnej. W Piśmie Świętym katecheza na nowo zaczęła dostrzegać Objawienie Boże, troskę o człowieka oraz Boży plan zbawienia.

¹⁴ Zob. Jan Paweł II, *Krzyż przyjęty z miłością*. Rozważanie wygłoszone podczas Jubileuszu Niepełnosprawnych 31 marca 1984 r., w: tenże, *Jubileuszowy Rok Odkupienia*, Città del Vaticano 1985, s. 354-356.

¹⁵ Zob. E. Materski, *Odpowiedzialność Kościoła za katechezę*, Radom 1993, s. 60.

¹⁶ Zob. A. Offmański, *Model katechezy ewangelizacyjnej w dokumentach Kościoła*, w: *Ewangelizować czy katechizować*, (red. S. Dziekoński), Warszawa 2002, s. 72.

Została też przewyciężona koncepcja posługiwania się opowiadaniem o Piśmie Świętym, sięgnięto natomiast po teksty autentyczne¹⁷. Po Soborze Watykańskim II wśród katechetów można zauważyć zmianę myślenia na temat roli Pisma Świętego. Wcześniej było ono traktowane jako pomoc dydaktyczna, potem – jako źródło katechezy. Dokumenty katechetyczne są wyrazem świadomości katechetów, że Bóg objawia się i mówi do ludzi w historii, w konkretnej historii, pełnej wydarzeń i świadectw, a jej punktem centralnym jest ziemskie życie Jezusa z Nazaretu. Właśnie dzięki temu historycznemu charakterowi Misterium Zbawienia Kościoła w swojej funkcji profetycznej stale upamiętnia zbawcze wydarzenia przeszłości poprzez to, że je opowiada (por. DOK 107). Słowo Boże dzięki swojemu historycznemu charakterowi ma szczególne znaczenie, wciela się bowiem także w odpowiedź wiary człowieka. Objawienie się Boga w historii nie jest abstrakcją. Słowo Boże dociera do nas przez sumienie osób i grup – świadków, którzy odkrywają Boże orędzie w tym samym czasie, w którym je przyjmują, i odpowiadają na nie postawą wiary. Słowo Boga wiąże się w ten sposób nierozzerwalnie ze słowem człowieka, trwa i przekazywane jest dalej przez Kościół. Jezus Chrystus, który wszedł w historię ludzką, udzielając swojej łaski, dokonuje przemiany człowieka i przez sakrament Kościoła uaktualnia jedność Boga z ludzkością i ludzi między sobą¹⁸. Nawiązując do słów J. Ratzingera o wierze w Boga Trójjedynego, należy stwierdzić, że to, co w koncepcji katechezy wydaje się krańcowo teoretyczne, w rzeczywistości jest krańcowo praktyczne. Gdy bowiem mówimy o Bogu, okazuje się, czym jest człowiek¹⁹. W swej zbawczej pedagogii Bóg przez różne etapy prowadzi ludzkość do osiągnięcia celu, jakim jest całkowite przyjęcie Bożego planu, czyli prawdziwej jedności i komunii – bez względu na ograniczenia fizyczne czy intelektualne²⁰.

Katecheza nie zamierza poprzestać na tym, co uczyniono w przeszłości. Ona stale odnawia się przez pogłębienie samego jej pojęcia, podstaw pedagogicznych, przez poszukiwanie stosownego języka i nowych metod oraz tworzenie współczesnej koncepcji. Poszukując nowych sposobów, katecheza próbuje przewyciężać z jednej strony zastarzałe przyzwyczai-

¹⁷ Zob. J. Charytański, *W kręgu zadań i treści katechezy*, Kraków 1992, s. 37-56.

¹⁸ Zob. M. Majewski, *Antropologiczna koncepcja katechezy*, Kraków 1995, s. 159.

¹⁹ Zob. J. Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, Kraków 2006, s. 195.

²⁰ Zob. Z. Kiernikowski, *Eucharystia i jedność*, Częstochowa 2000, s. 47.

jenia i rutynę, które rodzą drętwotę, zubożenie i innego rodzaju przeskody, a z drugiej – nierozważną improwizację, która wprowadza zamęt w dusze katechizowanych, dzieci i ich rodziców, oraz staje się przyczyną wszelkiego rodzaju błędów, rozluźnienia, a w końcu całkowitego zniszczenia jedności. Kościół, podobnie jak to czynił w innych epokach swojej historii, ciągle poszukuje nowych dróg i wprowadza nowe zasady w proces katechetyczny, kierując się mądrością, odwagą i wiernością Ewangelii (por. CT 17). Katecheza jako eklezjalna posługa Słowu Bożemu analizuje cechy, które stanowią o jego dynamizmie.

Kościół, idąc za przykładem Jezusa z Nazaretu, stara się katechezę dostosować do tych, którym niesie światło Ewangelii. Refleksja katechetyczna ma już duży dorobek w tym względzie. Wysiłek nowego spojrzenia daje się szczególnie zauważyć w katechetycznej posłudze w Polsce. Zwiększa się bowiem liczba inicjatyw, katechezą obejmowane są różne grupy osób. Trud, jaki należy włożyć, aby katecheza prowadziła człowieka do spotkania z Chrystusem, nie wpływa na jej ograniczenie. Współczesna katecheza jest świadoma, że w nauczaniu Jezusa Chrystusa było obecne stałe odniesienie do rzeczywistości ludzkiej. Tego rodzaju odniesienie katechezy Jezusa widać zwłaszcza w przypowieściach, w których nauczał On słowami: „Królestwo Niebieskie podobne jest do...” (por. Mt 13,24; 13,31; 13,33; 13,44; 22,2).

Współczesna katecheza, na wzór katechezy Jezusa Chrystusa, chce wychodzić od konkretnego życia²¹. Pragnie zaspokajać oczekiwania każdego człowieka i ma na celu taką posługę Słowu Bożemu, aby ono objawiało się jako otwarte na spotkanie z człowiekiem i na jego problemy oraz jako odpowiedź na pytania. Katecheza chce dotrzeć do istoty życia, potwierdzić, że w człowieku istnieje potrzeba wsłuchiwania się w Słowo Boże; dąży do tego, aby tam, gdzie mówi się o wierze, dyskurs dotyczył człowieka i jego świata nie jako rzeczy dodatkowej, ale głównej. Angażuje się ona na rzecz świata bardziej zgodnego z planem Boga. Także II Polski Synod Plenarny podkreślił zobowiązujący aspekt katechezy – ma ona pomagać uczniom w głębszym przeżywaniu orędzia chrześcijańskiego i uczyć ich rozwiązywania z Chrystusem swoich problemów egzystencjalnych i moralnych, które przeżywa każda istota ludzka²².

²¹ Zob. J. Gevaert, *La dimensione esperienziale della catechesi*, Leumann (Torino) 1984, s. 147.

²² Zob. II Polski Synod Plenarny (1991-1999), *Szkoła i uniwersytet w życiu Kościoła i narodu*, Pallottinum 2001, n. 10.

Wciąż poszukujemy nowych dróg głoszenia Ewangelii każdemu człowiekowi. Jednocześnie pamiętając, że katecheza specjalna, musi pozostać wierna Słowu Bożemu, które podkreśla, że „Bóg wybrał właśnie [...] to co niemocne, aby mocnych poniżyć [...], tak by się żadne stworzenie nie chlępiło wobec Boga” (1 Kor 1,27.29). Ta oryginalność chrześcijaństwa przejawia się właśnie w tym, że jeśli w oczach ludzkich osoby niepełnosprawne są słabe i chore, to przed Bogiem są wielkie w ich jeststwie. Ten artykuł jest próbą wcielenia słów Jana Pawła II, który głosił, że „w społeczności ludzkiej możni i wykształceni zajmują pierwsze miejsce i są bardziej dostrzegani. Ale w Królestwie Bożym jest inaczej: pierwszymi i większymi są dzieci, słabi, ubodzy, cierpiący”²³.

Theocentrism in catechesis for persons with intellectual disability

Theological vision of the Divine Revelation, as well as, God's Word are of significant importance for catechesis for persons with intellectual disability. After the Second Vatican Council the intellectualistic concept of the Revelation based on the model of authoritative transmission of truth, within ecclesial awareness, was abandoned. Today the models of existential, personal, Christological and historical vision are widely approved of. The Church has never questioned the fact, that the disabled persons constitute full members of the congregation, however, the matter concerning the participation of persons with intellectual disability within the Church has been only partially mentioned as far as the contents of the Church teachings are concerned.

Nevertheless, the catechesis in Poland was never confined to what it has already achieved in the past. In fact, catechesis in Poland is being systematically developed by means of broadening its notion as well as its pedagogical fundamentals, through choosing the proper language together with new methods used for creating its contemporary modern concept. Catechesis, while searching for new methods, attempts to conquer, on

²³ Jan Paweł II, *Spotkanie z chorymi*, Terni (Włochy) 19.03.1981 r., w: *Ewangelia Cierpienia. Wybór homilii, przemówień i dokumentów Jana Pawła II*, Kraków 1997, s. 46-47

one hand obsolete habits and routines, which contribute to the appearance of indifference and other type of obstacles, and on the other, reckless improvisation, which leads to confusion within the souls of catechised children and their parents, and, consequently, results in making different types of mistakes. The Church, as it used to do during previous epochs of its history, still continuous to search for new ways and so it attempts at introducing modern rules to the catechetical process, being guided by wisdom, courage and loyalty to the Gospel.

Catechesis for persons with intellectual disability consists in accompanying those persons while they are entering their way of Christian life. Catechist, following the primary rule of loyalty to God and to man, may choose to apply proper methods originating from special pedagogy, however, he should always keep in mind, that using the achievements in the didactics will not release him from considering the pedagogy of God. Modern catechesis for persons with intellectual disability in Poland should focus on an attempt to integrate the impact it has on persons with school, parish community and – most of all – with the family. It is worth emphasizing, though, that “integrated” should not mean “placed within” school, for instance, but rather combined by means of mutual relations, which would reflect love, allowing for recognising the pupils of Jesus Christ. It is worth remembering, that God is not an abstract phenomenon, He is Alive, and we make relations with Him. In this case our reasoning ability constitutes rather a relative issue. Person with intellectual disability should not be perceived as unwise and deprived of any ability of abstract thinking. We should appreciate such an extent of those abilities, as this person is actually capable of. This is the evangelical ministry for disabled persons, which aims at encouraging them not to lose their gifts, but rather to multiply them, as every man, intellectually disabled as well, received those gifts straight from God.